

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.2.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.6)

УДК 338.48: 351: 39

*С. В. Захарін,
д. е. н., старший науковий співробітник,
Київський національний університет культури і мистецтв
ORCID: 0000-0002-1263-8170
С. В. Бебко,
к. е. н., Київський національний університет харчових технологій
ORCID: 0000-0002-0687-3801*

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

*S. Zakharin
Doctor of Economic Sciences, Senior Science Specialist,
Kyiv National University of Culture and Arts
S. Bebko
PhD in Economics, Kyiv National University of Food Technologies*

USE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP ECONOMIC MECHANISMS IN THE FIELD OF NATIONAL CULTURAL HERITAGE POPULARIZATION

У статті наведено наукові положення про зміст державно-приватного партнерства як особливої форми реалізації інтересів держави, бізнесу і громадян. Проаналізовано нормативно-правову базу з питань державного управління у сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини. Наведено класифікацію об'єктів культурної спадщини. Подано статистичні дані щодо наявних в Україні об'єктів національної культурної спадщини. Наведено узагальнення про проблеми фінансування заходів з популяризації національної культурної спадщини. Висунуто та обґрунтовано гіпотезу, що одним із завдань із популяризації національної культурної спадщини можна і доцільно виконати із використанням механізмів державно-приватного партнерства. Подано перелік принципів та форм державно-приватного партнерства. Вказано на можливість державно-приватного партнерства у сфері популяризації національної культурної спадщини. Проаналізовано зарубіжний досвід застосування механізмів державно-приватного партнерства у сфері популяризації національної культурної спадщини. Подано перелік перспективних інструментів державно-приватного партнерства в сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини. Описано позитивні наслідки концесійної діяльності як особливої форми державно-приватного партнерства. Виявлено особливості реалізації державно-приватного партнерства в сфері туристичного показу об'єктів культурної спадщини. Показані фінансово-економічні механізми зазначеного партнерства в сфері туристичного показу

та популяризації об'єктів культурної спадщини. Вказано на перспективність державно-приватного партнерства у сфері популяризації архітектурних об'єктів національної культурної спадщини (які одночасно є об'єктами екскурсійного відвідування). Проаналізовано практики фінансування проектів державно-приватного партнерства в сфері туристичного показу об'єктів культурної спадщини (за матеріалами передачі в концесію окремих об'єктів у Львівській області). Наведено перелік концесійних угод, які застосовуються у міжнародній практиці. Подано пропозиції щодо вдосконалення механізмів регулювання державно-приватного партнерства в сфері збереження та популяризації об'єктів національної культурної спадщини.

The article presents the scientific provisions on the content of public-private partnership as a special form of realization of interests of the state, business and citizens. The legal base on the issues of public administration in the field of preservation and promotion of national cultural heritage is analyzed. The classification of cultural heritage objects is given. Statistics on national cultural heritage sites in Ukraine are provided. The article summarizes the problems of financing measures for the promotion of national cultural heritage. The hypothesis has been put forward that one of the tasks of promoting national cultural heritage can and should be fulfilled using public-private partnership mechanisms. The list of principles and forms of public-private partnership is presented. The possibilities of public-private partnership in the sphere of national cultural heritage promotion are pointed out. Foreign experience of applying public private partnership mechanisms in the promotion of national cultural heritage is analyzed. The list of perspective instruments of public-private partnership in the field of preservation and promotion of national cultural heritage is presented. The positive consequences of concession activity as a special form of public-private partnership are described. The peculiarities of realization of public-private partnership in the sphere of tourist display of objects of cultural heritage are revealed. The financial and economic mechanisms of this partnership in the field of tourist display and promotion of cultural heritage objects are shown. The perspective of public-private partnership in the promotion of architectural objects of national cultural heritage (which are also objects of excursion visit) is pointed out. The practice of financing public-private partnership projects in the field of tourist display of cultural heritage objects (based on materials submitted to the concession of separate objects in the Lviv region) is analyzed. The list of concession agreements applicable in international practice is given. Suggestions for improvement of mechanisms of regulation of public-private partnership in the sphere of preservation and promotion of objects of national cultural heritage are submitted.

Ключові слова: державно-приватне партнерство; національна культурна спадщина; охорона; популяризація; концесія; інвестиції; туризм; об'єкт показу.

Keywords: public-private partnership; national cultural heritage; protection; promotion; concession; investments; tourism; object of display.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема збереження та популяризації національної культурної спадщини є актуальною та значущою для будь-якої держави світу. Об'єкти національної культурної спадщини, хоча вони є духовним надбанням народу та нації, можуть бути використані в господарській діяльності, у першу чергу як об'єкти туристичного показу (зокрема, під час екскурсійного обслуговування). Відтак, популяризація таких об'єктів може здійснюватися як засобами державного впливу, так і засобами приватного партнера (у тому числі приватного інвестора). Тобто, вказана робота може здійснюватися із залученням різних джерел фінансування, у тому числі державних і приватних. Згідно нашої гіпотези, завдання щодо популяризації національної культурної спадщини можуть бути вирішені із застосуванням механізмів державно-приватного партнерства. Виходимо з того, що економічна діяльність із збереження національної культурної спадщини може створити певне економічне підґрунтя для організації прибуткової діяльності у суміжних сферах (приміром, у сфері екскурсійного обслуговування, готельного та ресторанного господарства тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Актуальні економічні і фінансові проблеми збереження та популяризації об'єктів національної культурної спадщини (як об'єктів туристичного показу), у тому числі із використанням інструментів державно-приватного партнерства, перебувають у полі зору провідних науковців. Плідно працюють над цією проблематикою Антоненко В.С., Антонішин А.П., Забуранна Л.В., Любіцева О.О., Попович С.І., Ткаченко Т.І. [1; 4; 9; 10] та інші дослідники. Зокрема, вченими визначено методологію застосування механізмів державно-приватного партнерства; визначено економіко-правові умови збереження національної культурної спадщини; опрацьовано міжнародний досвід щодо застосування організаційно-економічних важелів популяризації національної культурної спадщини. Натомість в сучасних умовах, які характеризуються розбалансованістю економічної системи, доцільним є проведення додаткових досліджень можливостей використання інструментів державно-приватного партнерства у сфері збереження національної культурної спадщини. Існує необхідність виділення напрямів використання інструментів державно-приватного партнерства як однієї з умов реалізації завдань щодо збереження та популяризації національної культурної спадщини.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – подати результати дослідження проблем та перспектив застосування інструментів державно-приватного партнерства у сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Культурна спадщина являє собою сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини. Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 року, об'єкт культурної спадщини - визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [5].

Згідно абзацу першого ст.11 зазначеного Закону, підприємства усіх форм власності, заклади науки, освіти та культури, громадські організації, громадяни сприяють органам охорони культурної спадщини в роботі з охорони культурної спадщини, можуть встановлювати шефство над об'єктами культурної спадщини з метою забезпечення їх збереження, сприяють державі у здійсненні заходів з охорони об'єктів культурної спадщини і поширенні знань про них, беруть участь у популяризації культурної спадщини серед населення, сприяють її вивченню дітьми та молоддю, залучають громадян до її охорони [5]. Згідно абзацу другого зазначеної статті, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури сприяє залученню широких верств населення до участі в охороні культурної спадщини, здійснює пропаганду культурної спадщини і законодавства про її охорону, громадський контроль за її збереженням, використанням, консервацією, реставрацією, реабілітацією, музеєфікацією та ремонтом, сприяє роботі органів охорони культурної спадщини [5].

Однак, органи державної влади та громадські організації не оприлюднюють докладні звіти про результати роботи щодо охорони та популяризації національної культурної спадщини.

Об'єкти національної культурної спадщини можуть використовуватися в економічній діяльності, зокрема у діяльності у сфері туризму та екскурсійного обслуговування. Так, відповідно до ст.12 Закону України «Про охорону культурної спадщини», органи охорони культурної спадщини забезпечують по можливості вільний доступ до пам'яток з метою їх екскурсійного відвідування, якщо вони вважаються придатними для цього. Власник пам'ятки або уповноважений ним орган, особа, яка набула права володіння, користування чи управління, зобов'язані за погодженням з органами охорони культурної спадщини організувати такий доступ. Порядок цього доступу встановлюється охоронними договорами [5]. Проте, згідно висновків науковців, вказаний Закон, на жаль, містить переважно декларативні положення щодо популяризації національної культурної спадщини, а також щодо можливості застосування економічних механізмів (у першу чергу, через організацію недержавного інвестування) для вирішення питань охорони, збереження та популяризації національної культурної спадщини [8].

Втім, Україна може пишатися своєю історико-культурною спадщиною. За даними статистичної звітності, в Україні на державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток, з них понад 57 тис. -- пам'ятки археології (у тому числі 418 -- національного значення), понад 51 тис. -- історії (142 -- національного значення), майже 6 тис. -- монументального мистецтва (44 -- національного значення); та 16 тис. -- архітектури та містобудування (3541 -- національного значення). У музеях і заповідниках України зберігається понад 11 млн пам'яток [9; 10].

Найбільш відомі національні музеї України [4; 8; 9; 10]:

- Національний музей історії України;
- Національний музей літератури України;
- Національний художній музей України;
- Національний музей Тараса Шевченка;
- Національний науково-дослідний реставраційний центр України;

- Національний музей-заловідник українського гончарства (с. Опішня);
- Меморіальний комплекс "Національний музей Другої світової війни";
- Національний музей у Львові імені Андрія Шептицького.

Культурна спадщина України є невід'ємною частиною світового культурного надбання.

За типами об'єкти культурної спадщини поділяються на [5; 10]:

- споруди (витвори) - твори архітектури та інженерного мистецтва разом з природними чи створеними людиною елементами, твори монументальної скульптури та монументального малярства, археологічні об'єкти, печери з наявними свідченнями життєдіяльності людини, будівлі або приміщення в них, що зберегли автентичні свідчення про визначні історичні події, життя та діяльність відомих осіб;

- комплекси (ансамблі) - топографічне визначені сукупності окремих або поєднаних між собою споруд різного призначення, що відзначаються своєю архітектурою та органічним зв'язком з ландшафтом;

- визначні місця - топографічне визначені зони або ландшафти, природні, природно-антропогенні витвори, що донесли до нашого часу цінність з антропологічного, археологічного, естетичного, етнографічного, історичного, мистецького, наукового чи художнього погляду.

За видами об'єкти культурної спадщини поділяються на [5; 9]:

- археологічні - городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, мегаліти, наскельні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, рештки життєдіяльності людини, що містяться під водою;

- історичні - будинки, споруди, їхні комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;

- монументального мистецтва - твори образотворчого мистецтва, як самостійні (окремі), так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або з утворюваними ними комплексами (ансамблями);

- архітектури та містобудування - історичні центри, вулиці, квартали, площі, архітектурні ансамблі, залишки давнього планування та забудови, окремі архітектурні споруди, а також пов'язані з ними твори монументального, декоративного та образотворчого мистецтва;

- садово-паркового мистецтва - поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами;

- ландшафтні - природні території, які мають історичну цінність.

В рамках реалізації національної культурної політики кожна держава намагається здійснювати заходи із збереження та популяризації національної культурної спадщини, як всередині країни, так і на світовій арені [1]. Вказана робота виступає елементом патріотичного виховання громадян, поширення оригінальних ідей і технологій, просування патернів національної самоідентичності, а також потужним засобом захисту національних інтересів у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Робота з популяризації національної культурної спадщини є актуальною для будь-якої держави світу. Для України актуальність цієї проблеми посилюється через порівняно незначний досвід націотворення в межах незалежної національної держави, відсутність сталих практик та механізмів просування національної культурної спадщини у медійному просторі, певну «невизначеність» культурного поля.

Однак, на жаль, в Україні майже не використовуються апробовані світовим досвідом інструменти, за допомогою яких можливе здійснення заходів з популяризації національної культурної спадщини. Відсутність чіткої державної політики відносно охорони культурних і історичних цінностей приводить до занепаду і знищення безцінної спадщини. Одним із негативних наслідків є втрата інтересів туристів до об'єктів культурної спадщини, що унеможливує їхню популяризацію.

Згідно нашої гіпотези, одним із перспективних напрямів збереження та популяризації національної культурної спадщини є застосування механізмів державно-приватного партнерства. Державно-приватне партнерство (ДПП) - це правовий механізм узгодження інтересів і забезпечення взаємодії держави і бізнесу під час реалізації певних суспільно важливих проектів. Державно-приватне партнерство можна визначити як механізм практичного співробітництва між державним партнером (ними можуть бути органи влади різного рівня, у тому числі національного, регіонального та місцевого), з одного боку, та приватним партнером або приватними партнерами (ними можуть бути юридичні особи, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій, а також приватні підприємці), з іншого боку, що здійснюється на основі договору та відповідає встановленим ознакам державно-приватного партнерства.

Серед основних принципів здійснення державно-приватного партнерства можна виділити [2]:

- рівність перед законом державних та приватних партнерів;
- заборона будь-якої дискримінації прав державних чи приватних партнерів;
- узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди;
- забезпечення вищої ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера;
- незмінність протягом усього строку дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, цільового призначення та форми власності об'єктів;

- визнання державними та приватними партнерами прав і обов'язків, передбачених законодавством України та визначених умовами договору, укладеного у рамках державно-приватного партнерства;
- справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства;
- визначення приватного партнера на конкурсних засадах, крім випадків, встановлених законом.

У практичному сенсі державно-приватне партнерство - це залучення на контрактній основі органами влади суб'єктів приватного сектора для більш ефективного та якісного виконання завдань, що відносяться до публічного сектору економіки, на умовах компенсації витрат, поділу ризиків, зобов'язань, компетенцій [3]. Одним із таких завдань є залучення приватних інвестицій до вирішення актуальних та суспільно важливих проблем.

У багатьох країнах світу ухвалено законодавчі акти, що регламентують провадження діяльності в рамках державно-приватного партнерства. Україна – не виключення. В нашій державі ухвалено Закон «Про державно-приватне партнерство» [6], в якому визначені основні правила та процедури провадження діяльності за допомогою механізмів державно-приватного партнерства.

В ідеалі, державно-приватне партнерство має передбачати ефективну взаємодію між органами державного управління різних рівнів і бізнесом, з метою реалізації суспільно важливих проектів і програм соціально-економічного розвитку територій, спрямованих на поліпшення якості життя і на досягнення цілей державного управління, як сукупність форм взаємодії для вирішення суспільно значимих завдань на взаємовигідних умовах.

Однак, слід розуміти, що державно-приватне партнерство - це не просто вигідна форма співпраці між державою та бізнесом, а й взаємодія, при якому держава і бізнес як би «перестраховують» один одного в разі виникнення будь-яких проблем. Наприклад, держава отримує вигоду у формі отримання інвестицій на реалізацію проектів і програм, що мають важливе загальнонаціональне або регіональне значення, і які за інших рівних умов мали б фінансуватися за рахунок бюджетних коштів. Приватний партнер отримує можливість збільшення економічної ренти за рахунок використання об'єкта, який знаходиться у власності держави (громади).

Положеннями ст.4 Закону України «Про державно-приватне партнерство» [6] визначено сфери застосування державно-приватного партнерства. Зокрема, зазначено, що державно-приватне партнерство може застосовуватися у сфері управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини.

Закон України «Про державно-приватне партнерство» [6] вказує на ознаки державно-приватного партнерства як особливої форми співробітництва:

1) створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та технічне переоснащення) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом;

2) довготривалість відносин (від 5 до 50 років);

3) передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;

4) внесення приватним партнером інвестицій в об'єкт державно-приватного партнерства.

Узагальнення зарубіжного досвіду реалізації проектів державно-приватного партнерства показало, що практично у всіх державах, що використовують зазначені механізми, визначаються певні галузі (суспільні сфери), в яких можливе використання механізмів державно-приватного партнерства [2]. Найбільше число проектів державно-приватного партнерства здійснюється у транспортній галузі (аеропорти, порти, трубопровідний транспорт, дороги, мости і т.д.), соціальній інфраструктурі (охорона здоров'я, освіта, культура, туризм), житлово-комунальному господарстві (мережі, водопостачання, тепlopостачання і т.д.). На жаль, у сфері збереження, примноження та популяризації об'єктів національної культурної спадщини таких проектів дуже мало.

Доцільно особливо зауважити, що державно-приватне партнерство можливо і необхідно в тих галузях, які мають важливе соціальне або культурне значення, проте є потенційно прибутковими. Окрім сфери управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини (ст. 4 Закону України «Про державно-приватне партнерство»), такою галуззю є туризм (туристична діяльність, туристичне та екскурсійне обслуговування) [4]. Ми вважаємо, що розвиток державно-приватного партнерства у сфері туризму, туристичного та екскурсійного обслуговування в контексті предмету нашого дослідження є дуже важливим, оскільки під час туристичного та екскурсійного обслуговування громадяни (туристи) відвідують об'єкти туристичного показу – як правило, об'єкти національної культурної спадщини. На нашу думку, реалізація державно-приватного партнерства у сфері туризму, туристичного та екскурсійного обслуговування може сприяти, зокрема, збереженню історико - культурних та природних пам'яток, а відтак – вирішенню питання збереження та популяризації національної культурної спадщини, та врешті-решт – підвищенню авторитету України на міжнародній арені.

Наявний багатющий природний та історико-культурний потенціал України використовується недостатньо, одна з причин - культурно-історичні об'єкти слабо представлені в світовому інформаційному просторі. Потенційні інвестори не мають достатньої інформації про перспективи реалізації проектів з облаштування та популяризації об'єктів національної культурної спадщини за допомогою механізмів

державно-приватного партнерства [8]. Окрім того, більшість природних і культурно-історичних об'єктів «не обтяжені» сучасною туристичною інфраструктурою.

Програми збереження та популяризації національної культурної спадщини в Україні завжди фінансувалися недостатньо, а в окремі роки взагалі не фінансувалися. Залучення приватного капіталу для реставрації культурно-історичних об'єктів і «доведення» їх до рівня туристичного показу може стати істотним чинником, що допоможе вирішити завдання збереження та популяризації об'єктів національної культурної спадщини, а також розвитку в'їзного та внутрішнього туризму.

Можемо виділити можливі інструменти державно-приватного партнерства в сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини:

- державний контракт - один з видів договору, який передбачає виконання підрядних робіт для державних потреб.

- концесійну угоду - об'єкти договірних відносин (майно, окремі види діяльності) знаходяться в неподільному, повному володінні тільки однієї зі сторін угоди, а саме держави чи іншого публічно-правового утворення, а інша сторона угоди - недержавний суб'єкт - приймає на себе певні зобов'язання в обмін на надані йому права.

- фінансова оренда (лізинг) - одна з форм кредиту, при якій відбувається передача об'єкта власності в довгострокову оренду з подальшим правом викупу і повернення.

- орендні відносини, які спричиняють передачу чужого майна у володіння і користування тимчасово і з умовами повернення.

Згідно нашої позиції, найбільш перспективним інструментом для України є концесія, оскільки вона передбачає можливість відновлення різних природних і культурно-історичних об'єктів, з подальшим використанням в туристичних цілях згідно із затвердженим проектом та договором. При цьому об'єкт концесії знаходиться в державній власності.

Проте, в Україні механізми державно-приватного партнерства, у тому числі у сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини, використовуються мляво. За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади, в Україні станом на 01.07.2019 на засадах державно-приватного партнерства укладено 186 договорів, з яких реалізується 52 договори (35 – договорів концесії, 15 – договорів про спільну діяльність, 2 – інші договори), 134 договори не реалізується (4 договори – закінчено термін дії, 17 договорів – розірвано, 113 договорів – не виконується).

Серед органів регіональної влади найбільший досвід передачі культурно-історичних об'єктів в концесію (у тому числі з туристичною метою) має Львівська обласна державна адміністрація. Це і не дивно, оскільки Львівська область має велику кількість культурно-історичних об'єктів культурної спадщини (у першу чергу замків та замкових споруд), що знаходяться в аварійному або непридатному стані, і в той же час в області наявний значний туристичний потенціал та порівняно розвинена туристична інфраструктура.

30 грудня 2009 року між Львівською обласною державною адміністрацією та підприємцем Н. було укладено концесійну угоду, яка передбачала передачу приватному партнеру на 49 років Палацу ХІХ століття в с.Тартаков Сокальського району. На момент передачі Палац знаходився в аварійному стані. Концесіонер взяв зобов'язання вивести об'єкт з аварійного стану, а саме: облаштувати дах, водовідведення та каналізацію, реставрувати і відновити елементи фасаду, провести внутрішній ремонт. При цьому приватний партнер отримує право використовувати об'єкт в сфері надання туристичних та суміжних послуг (включаючи послуги громадського харчування), але з урахуванням вимог законодавства про охорону культурної спадщини.

10 листопада 2010 року було укладено концесійну угоду між Львівською обласною державною адміністрацією та Товариством з обмеженою відповідальністю «Кріс», згідно з яким приватному партнеру була передана на 49 років пам'ятка архітектури національного значення - замок ХVІІ століття в с.Старе Село Пустомитівського району. На момент передачі замок перебував в аварійному стані, його вартість була оцінена в 10,6 млн.грн. Приватний партнер взяв на себе зобов'язання вивести об'єкт з аварійного стану, в тому числі провести комплекс консерваційних робіт оборонних споруд, облаштувати водовідведення, каналізацію, поліпшити і реставрувати споруди комплексу.

Оцінка наслідків реалізації зазначених концесійних договорів не дає приводів для оптимізму. Основна причина - загальне зниження платоспроможного попиту на ринку туристичних послуг, політична і економічна нестабільність, непривабливість інвестиційного клімату і як наслідок - відсутність мотивації у концесіонера вкладати в об'єкт масовані інвестиції. Окрім того, приватним партнерам майже недоступні сучасні економічні інструменти стимулювання виконання проектів в рамках державно-приватного партнерства (зокрема, податкові пільги, «дешеві» кредити, доступ до місцевих ресурсів тощо).

Ми вважаємо, що одним з перспективних напрямків державно-приватного партнерства в Україні є передача в концесію архітектурних об'єктів історичного значення (перш за все - замків), а також об'єктів архітектурних музеїв. В Україні в тій чи іншій мірі збереглося понад 200 замків або замкових об'єктів, потенційно придатних для туристичного показу (за умови створення відповідної туристичної інфраструктури). Найбільша кількість замків та замкових комплексів знаходяться у Тернопільській, Львівській та Київській областях, а також у Криму.

Окрім того, слід взяти до уваги, що в Україні є кілька досить великих архітектурних музеїв і музейних комплексів під відкритим небом (найвідоміші: заповідник «Пирогово» у Києві, музей в Переяслав-

Хмельницькому, музей народної архітектури та побуту в Ужгороді та ін.). Ці об'єкти в цілому справляються з завданнями туристичного показу, а також здійснюють різні акції, спрямовані на залучення туристів (проведення свят, ярмарків, виставок, народних гулянь, підтримка роботи закладів громадського харчування, реалізація сувенірної продукції тощо). Однак значна кількість об'єктів показу (будинки), що представлені в цих музеях, знаходиться в аварійному стані і потребує термінового ремонту, на що потрібні інвестиції. Роботи із модернізації та популяризації об'єктів музеїв архітектурних музеїв і музейних комплексів під відкритим небом можна здійснювати за допомогою механізмів державно-приватного партнерства.

Органи державної та місцевої влади, через відсутність коштів у відповідних бюджетах, не виділяють належних коштів на реконструкцію і реставрацію замків і музеїв. Саме в цьому випадку інвестиції можуть бути отримані за рахунок приватного інвестора, який виявить бажання займатися концесійною діяльністю.

На нашу думку, що впровадження концесійної практики як інструменту державно-приватного партнерства в сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини має ґрунтуватися на максимально можливій адаптації відповідного міжнародного досвіду. Розглянемо кілька типів концесійних угод, які застосовуються в міжнародній практиці [2; 3]:

1. BOT (Build - Operate - Transfer) - «Будівництво - Управління - Передача». Концесіонер здійснює будівництво об'єкта і його експлуатацію протягом встановленого терміну, після чого даний об'єкт передається державі.

2. BTO (Build - Transfer - Operate) - «Будівництво - Передача - Управління». Концесіонер будує об'єкт, який передається потім державі у власність відразу після закінчення будівництва, після чого він передається в експлуатацію концесіонера.

3. BOO (Build - Own - Operate) - «Будівництво - Володіння - Управління». Концесіонер здійснює будівництво об'єкта, після закінчення якого, він отримує даний об'єкт у власність з необмеженим терміном дії.

4. BOOT (Build - Own - Operate - Transfer) - «Будівництво - Володіння - Управління - Передача». Концесіонер будує об'єкт і володіє ним протягом певного терміну, після закінчення якого об'єкт переходить у власність держави.

5. BVO (Buy - Build - Operate) - «Купівля - Будівництво - Управління». Держава продає об'єкт, а покупець здійснює відновлення або розширення існуючого об'єкта.

Очевидно, що застосування ефективних механізмів державно-приватного партнерства можливе лише в умовах політичної, економічної та соціальної стабільності, де права інвесторів охороняються, а ризик втрати капіталу якщо і не мінімальний, то хоча б незначний (прийнятний). Україна поки не входить в число країн з сприятливим інвестиційним кліматом. Тому перспективи стрімкого поширення практик державно-приватного партнерства в нашій країні досить «туманні».

На нашу думку, завданням регулювання механізмів державно-приватного партнерства у сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини є створення адекватної нормативно-правової бази. Згідно нашої позиції, пріоритет повинен бути зроблений на гнучкість нормативно-правового регулювання. У вузькому сенсі мова йде про створення організаційно-правового механізму узгодження інтересів і забезпечення взаємодії держави і приватного сектора в рамках реалізації суспільно значимих проектів в сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини.

Згідно нашої позиції, питання впровадження державно-приватного партнерства в сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини повинні вирішуватися на основі реалізації чіткої і амбітної державної культурної політики, яка має бути націленою у тому числі на залучення інвестицій. Як показує досвід, цільові програми, складені в «загальних рисах» і «декларативними фразами», є неефективними, а виділені державні кошти не призводять до позитивних для економіки країни результатів. Конкретним завданням орієнтованої на результат програми в сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини має стати, перш за все, залучення інвестицій, причому інвестицій системних, спрямованих на реконструкцію об'єктів національної культурної спадщини, створення сучасної і потужної інфраструктури, впровадження передових технологій обслуговування, підтримку та популяризацію перспективних об'єктів показу тощо. Вирішити це завдання можна, перш за все, на основі широкого впровадження інструментарію державно-приватного партнерства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Доцільно розробити Методику (методичні підходи) організації державно-приватного партнерства в сфері збереження та популяризації національної культурної спадщини, перш за все в області концесійної діяльності, що забезпечить більшу залученість в цей процес місцевих органів влади.

Пропонуємо запровадити адаптовані світовим досвідом інструменти, що дозволять суб'єктам державно-приватного партнерства отримувати місцеві ресурси на пільгових умовах (наприклад, при оплаті води або електроенергії).

Слід передбачити, що гарантії щодо концесійних угод має надавати держава в особі Кабінету Міністрів України або іншого спеціально уповноваженого органу виконавчої влади, що підвищить зацікавленість потенційних інвесторів.

Доцільно встановити низку преференцій для суб'єктів державно-приватного партнерства (насамперед податкових пільг), що реалізують програми та проекти у сфері збереження та популяризації об'єктів національної культурної спадщини.

У майбутньому пропонуємо ініціювати розвідки з питань розробки та запровадження методик прогнозування економічної ефективності проектів державно-приватного партнерства в сфері популяризації об'єктів національної культурної спадщини.

Литература.

1. Антоненко В.С., Антонішин А.П., Попович С.І. Організаційно-правові, економічні та соціальні чинники розвитку сфери туризму і курортів в Україні. *Modern Science*. 2019. № 3. С.105-112.
2. Варнавский В.Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски. – М., 2014. – С. 34-37.
3. Государственно-частное партнерство: пути совершенствования законодательной базы / Под ред. Зверева А.А. – Москва, 2009. – С. 244.
4. Забуранна Л.В. Основні тенденції розвитку сучасного туристичного ринку України / Л.В.Забуранна // *Економіка і управління*. – 2011. - № 2. – С. 61-68.
5. Закон України «Про охорону культурної спадщини» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1805-14>
6. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [електронний ресурс]. – доступний з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
7. Закон України «Про туризм» [електронний ресурс]. – доступний з: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
8. Захарін С.В. Сталий розвиток сфери туристичних послуг: глобальні тенденції, міжнародна взаємодія, уроки для України / С.В.Захарін, В.П.Соболь, Ю.В.Мельник // *Економічний вісник університету*. – 2013. - № 20/3. – С. 297-303.
9. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України: стан, розвиток. – К.:Знання, 2012. 178 с.
10. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу [монографія] - К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. - 463 с.

References.

1. Antonenko, V.S., Antonishyn, A.P. and Popovych S.I. (2019). «Organizational and legal, economic and social factors of development of tourism and resorts in Ukraine», *Modern Science*, vol.3., pp.105-112.
2. Varnavskiy, V.H. (2014), *Partnerstvo hosudarstva y chastnogo sektora: formy, proekty, risky* [Public-Private Partnership: Forms, Projects, Risks], Moskva, Russia.
3. *Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo: puty sovershenstvovaniya zakonodatel'noj bazy* [Public-private partnership: ways to improve the legislative framework] / Main editor Zverev A.A. (2009), Moskva, Russia.
4. Zaburanna, L.V. (2011), «The main tendencies of development of the modern tourist market of Ukraine», *Ekonomika i upravlinnia*, vol.2, pp. 61-68.
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine «On the protection of cultural heritage», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (Accessed 30 January 2020).
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine «About public-private partnership», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (Accessed 30 January 2020).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995), The Law of Ukraine «About tourism», available at: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (Accessed 30 January 2020).
8. Zakharin, S.V., Sobol, V.P. and Mel'nyk Y.R. (2013), «Sustainable development of tourism services: global trends, international interaction, lessons for Ukraine», *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol.20/3, pp. 297-303.
9. Liubitseva, O.O. (2012), *Turystychni resursy Ukrainy: stan, rozvytok* [Tourist resources of Ukraine: state, development], Znannia, Kyiv, Ukraine.
10. Tkachenko, T.I. (2009), *Stalyj rozvytok turyzmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu* [Sustainable tourism development: theory, methodology, business realities], KNTEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2020 р.